

սուսմ սկզբում հրաձիգ զէնքերի դէմ սակայն, դոքա բաւական նպաստեցին քաղաքակրթութեան յաղթանակելուն: Գալով ինձ,—ես խոր համոզուած եմ, որ գիտութիւնը մի բարիք է, նա տալիս է զէնք շարիքի դէմ մարտնչելու և նորան ոչնչացնելու համար և վերջապէս նա պիտի ծառայէ միայն յառաջագիմութեան, ես այստեղ հասկանում եմ մի այնպիսի ճշմարիտ յառաջագիմութիւն, որ անխղճի կապուած է մարդու յարգանքի և նորա ազատութեան հետ:

(Թւրք.)

Սարգիս Տէր Գարրիէլեանց.

1883 Նոյեմբերի 18

Գործողութիւն.

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՊԱՇՏՏՈՆԷՆԻԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՅՍ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ

Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ.

Ա.

ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ.

Հայաստանեայցս եկեղեցական Վարչութեան գլուխն է Ս. Էջմիածնի ընդհանրական Պատրիարք Կաթողիկոսը: Այս նուիրական իշխանութիւնը սկիզբն առաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչից և մինչև մեծն Ներսէս Ա., հայրապետները Ս. Օսումը ստանումէին Կեսարիայում. բայց 366 թուին Վաղարշապատում եղած ազգային եկեղեցական Համագումար ժողովով որոշուեց որ ընտրեալ Հայրապետը մեր եկեղեցւոյ եպիսկոպոսներից ընդունի կաթողիկոսական Ս. Օսումն, այլ ևս Կեսարիա չը գնայ:

Ազգիս քրիստոնէութիւն ընդունելու հետ սկսուած այս իշխանութեան աթոռը եղաւ Ս. Էջմիածին: Թէև քաղաքական հանգամանքների բերմամբ հայրապետական Աթոռը զանազան տեղեր փոխադրուեց, սակայն 1441 թուին Վաղարշապատի Համագումար ժողովի որոշմամբ նորից հաստատուեց Ս. Էջմիածնի Կաթողիկէ Մայր եկեղեցւում, իւր հետքերը թողնելով Սուսմ և Աղթամարում: Ս. Էջմիածնի ընդհանրական հայրապետութեան հատուած Սրի և Աղթամարայ կաթողիկոսութիւնները մինչև ցայսօր գոյութիւն ունին, որոնց առաջինը կոչւում է Կաթողիկոսութիւն տանն Կիլիկիոյ, իսկ երկրորդը Կաթողիկոսութիւն Տանն Աղթամարայ:

Աղուանից կաթուղիկոսութիւնը որ սկսուած էր Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի թոռն Ս. Գրիգորիսից, դարուս սկզբից աւելորդ համարուեց և առ ժամանակ մի մետրապօլիտ կոչուող արքեպիսկոպոսի ձեռքով կառավարուելուց յետոյ միացաւ Ղարաբաղու Արքեպիսկոպոսութեան հետ:

Բ.

ՊԱՏՐԻԱՐԲՈՒԹԻՒՆ.

Կաթուղիկոսութիւնից յետոյ գալիս են Երուսաղէմի և Կ. Պօլսոյ պատրիարքութիւնները:

ԵՐՈՒՍԱԼԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐԲՈՒԹԻՒՆԸ սկսուած է Երուսաղէմի առաջին եպիսկոպոս Ս. Յակոբ Տեառն եղբայր կոչուած առաքելից, Սկզբում՝ այս աթոռը յատկապէս մի ազգի սեպհականուած չէր, այլ ընդհանուր քրիստոնէից էր պատկանում: Երբ Քրիստոսի եկեղեցին սկսուեց բաժանուել մասների, այդ Աթոռը յատկացաւ Հայերին: Այս Աթոռի յատկապէս Հայոցս սեպհականուած պատրիարքութիւնը սկսուելէ 637 թուին և Խառտապէ Իբրահիմ Էօմերի հրովարտկով պատրիարք և Հայոց, Ասորոց ու Ղպտեաց ներկայացուցիչ նշանակուեց Աբրահամ անունով մի Հայ եպիսկոպոս: Այս պատրիարքութիւնը իսկապէս Պաղեստինէի և Եգիպտոսի Հայոց Արքեպիսկոպոսութիւն պէտք է համարել և ըստ եկեղեցական աւանդութեան թէև նախապատիւ քան Կ. Պօլսոյ Հայոց պատրիարքը, բայց ըստ վարչական սահմանադրութեան՝ ստորադրեալ: Ընտրեալ պատրիարքը ցմահ է:

Կ. ՊՕԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐԲՈՒԹԻՒՆԸ սկսուած է 1461 թուին, երբ Սուլթան Մէհմէտ Փաթիհ տիրելով Կ. Պօլսին՝ Երուսայի Յովակիմ եպիսկոպոսին նշանակեց Կ. Պօլսոյ առաջնորդ Փատրիկ (Պատրիարք) կոչմամբ: Կ. Պօլսոյ առաջնորդը որպէս մայրաքաղաքի արքեպիսկոպոս և կենդրոնական Ղարչութեան ղեկավար, քաղաքականապէս համարվում է Տաճկահայոց ներկայացուցիչ և Պատրիարք Հայոց Կ. Պօլսոյ, իսկ հոգևորապէս՝ փոխանորդ ընդհանրական Հայրապետին Ս. Էջմիածնի:

Մինչև դարուս սկիզբը Ս. Էջմիածնի ընդհանրական Հայրապետի իրաւասութիւնը աւելի նկատելի է եղած ըսլոր հայաբնակ տեղերում և յարաբերութիւնները աւելի սերտ են եղել: Հայրապետը ներգործում էր իրանից նշանակուած առաջնորդների և նուիրակների ձեռքով ի պահանջի հարկին՝ անձամբ այցելելով ուր հարկն է սակայն դարուս առաջին քառորդում տեղի դատած քաղաքական գէպքերը պատճառ եղան

արտաքին յարաբերութեանց փոքր ինչ թուլանալուն, Այդ զէպքերն էին. Յովսէփ Արղութեանի բացառիկ զէպքով կաթողիկոս ընտրուիլը, Գաւթեանց և Դանիէլեանց վէճերը ևլն:

Մինչև Եփրեմ Կաթողիկոսի ընտրութիւնը, թէև Հայրապետական Աթոռը Պարսից սահմանումն էր, սակայն նորընտիր Հայրապետը իւր պաշտօնը և հովուապետական իրաւունքը անարգել ամենայն տեղ գործադրելու համար ստանումէր Պարսից շահի բաղամը, Տաճկաց Սուլթանի ֆէրմանը և երբ Հայերը Ռուսաստանում բաղմացան, նաև Ռուսաց կայսեր հրովարտակը, և այս՝ սկսեալ Երևանցի Սիմէօն կաթողիկոսից:

Ս. Էջմիածինը, որով և Հայրապետական Աթոռը, Պարսից ձեռքից ազատուելուց յետոյ՝ ընտրեալ Հայրապետը միայն Ռուսաց կայսեր հրովարտակով է ճանաչւում, Պարսից Դուռը ընդունումէ ընդհանրական Հայրապետի իրաւասութիւնը իւր հպատակ Հայերի վերայ թէ ըստ կրօնականին և թէ ըստ եկեղեցական վարչականին. իսկ Տաճկաց Դուռը՝ միայն ըստ կրօնականին:

Յովհաննէս Ը. Կաթողիկոսից յետոյ՝ Ներսէս Ե.ի ընտրութեամբ թէպէտ Տաճկահայոց յարաբերութեանց ստանութիւնը մի աստիճան մեղմացաւ, սակայն նախկին սերտ յարաբերութիւնը անհնար եղաւ վերահաստատել, Բայց և այնպէս Ս. Էջմիածնի և Տաճկահայոց մէջ եղած բարոյական կապը օրինականութիւն է ստացել Ռուսահայոցս Պալատենիայով և Տաճկահայոց ազգային Սահմանադրութեամբ:

Խօսենք նախ Ռուսահայոցս վարչական կազմակերպութեան մասին. Ռուսահայոցս հոգեւոր վարչական գործերը կառավարումն ըստ տրամադրութեան Պալատենիայի, որ հաստատուած է 1836 թուին ու գործադրութիւն է ստացել 1837 թուին. Ընդհանրական Հայրապետը, որ իւր կոչման պատշաճեալ հովուապետական իրաւունքը անկախ կերպով գործադրումէ, վարչական գործերին ընթացք է տալիս այն հոգեւոր ատենատեղիներով ու հաստատութիւններով՝ որոնք պարտաւորուած են ըստ ամենայնի աջակից և գործակատար լինելն:

Այդ ատենատեղիներն են —

Նախ՝ Սինօդ, որ իբրև բարձրագոյն ատենատեղի հսկող և համարառու է, Սինօդի ատենապետն է Ընդհանրական Հայրապետը, Սինօդը ունի ութն անդամներ, որոնք ըստ առաջարկութեան Ընդհանրական Հայրապետի՝ հաստատւում են թագաւոր Կայսրից, կան և զիւանական աստիճանաւոր ծառայողներ:

Բ. Կոնստիտուցիա, որ իբրև Թեմական Ատենատեղի՝ հսկումէ թեմական հոգեւոր եկեղեցական գործառնութեանց վերայ, տարեվերջին հաշիւ է ներկայացնում Սինօդին, և իբրև ստորագրեալ Սինօդի՝ ամեն գործում պատասխանատու է, Այս Ատենանի Ատենապետն է Թեմակալ

Առաջնորդ Արքեպիսկոպոսը, որ ըստ առաջարկութեան Ընդհանրական Հայրապետի հաստատվումէ թագաւոր Վայսրից, որ իւր վիճակի հոգեւոր և եկեղեցական գործոց լիակատար կառավարիչն է, որին գործակից են իւր թեմի բոլոր հոգեւոր ատենատեղիք և հաստատութիւնք, Այս ատենի անդամներն են երեք. մինը վարդապետ կամ աւագ քահանայ՝ որ նախանգամ է կոչվում, իսկ երկուքը քահանայք. կան և զիւանական աստիճանաւոր ծառայողներ:

Գ. Հոգեւոր Կառավարութիւն, որ իրրե գաւառական հոգեւոր ատենատեղի, հսկում է իւր շրջանի եկեղեցական գործառնութեանց վերայ և իրրե ստորագրեալ պատասխանատու է թեմի Կոնսիստորիային՝ որին և ներկայացնում է իւր գործառնութեանց հաշիւը: Այս ատենի նախագահն է գաւառի Բաջորդը կամ առաջնորդական փոխանորդը, իսկ անդամներն են երկու քահանայք. վարդապետ չեղած ժամանակ միայն ատենի նախագահի պաշտօն կարող է կատարել նաև մի աւագ քահանայ, կայ նաև զիւանական աստիճանաւոր ծառայող:

Բացի այս երեք կարգ ատենատեղերից՝ կան նաև գաւառների բարեկարգիչներ, որոնք ենթադրեալ են մերձաւոր իշխանութեան:

Ըստ Պալատենեայի՝ վարչական հաստատութեանց թիւն է Սինօգ՝ մի, Թեմ և իւր Կոնսիստորիա՝ վեց, իսկ Հոգեւոր Կառավարութիւն՝ իւրաքանչիւր թեմի մէջ մի քանի հատ, ինչպէս որ իւր տեղը ցոյց կը տանք:

Մեր եկեղեցական վարչութեան կենդրոնն է Ս. Էջմիածինը ուր կան հետեւեալ հաստատութիւնները իրանց գործող անձինքներով:

ՍԻՆՕԳ. Ատենապետ Սինօգի՝ ընդհանրական Հայրապետ ամենայն Հայոց

Առ այժմ Տեղակալ Ատենապետի Մական Արքեպիսկոպոս.

Մկրտիչ Արքեպիսկոպոս Բաբամեան.

Մեսրոփ Եպիսկոպոս Սմբատեան.

Անդամք Եովակիմ՝ Եպիսկոպոս տէր Գրիգորեան.

Երեմիա Եպիսկոպոս Գալստեան.

Ներսէս Եպիսկոպոս Խուզավէրտեան.

Գրիգոր Եպիսկոպոս տէր Մատթէոսեան.

1. Պրօկուրոր՝ Նազվօրնի Սովետնիկ Նիկողայոս Ստեփաննոսեան Տէր Եովսէփեանց.

2. Ատենադպիր՝ Նազվօրնի Սովետնիկ Սուքիաս Ստեփաննոսեան Թաղիանոսեանց.

3. Աստիճանաւոր առանձին յանձնարարութեանց՝ Կոլլեժսկի Ասսեսոր Զաքարիա Տէր Եովաննիսեան Տէր Զաքարեանց.

4. Համարակալ՝ Կոլլեժսկի Ասսեսոր Գէորգ տէր Եարութիւնեան Զանիրէկեանց.

5. Գործադիր Կառավարչական մասին՝ Կոլլեժսկի Ասսեսոր Ստեփաննոս Տէր Զաքարեան Մուշեղեանց.

- 6, Գործազար Դատաստանական մասին՝ Տիտուլեարնի Սովետնիկ Փիլիպպոս Արրաճամեան նաւասարգեանց.
 7, Գործազար Տնտեսական մասին՝ Տիտուլեարնի Սովետնիկ Ղազար Գէորգեան տէր Ղազարեանց.
 8, Կարգապահ մատենավար՝ Տիտուլեարնի Սովետնիկ Յովակիմ Եովհաննիսեան Շամքորեանց.
 9, Դիւանապահ՝ Տիտուլեարնի Սովետնիկ Պարրիէլ Տէր Արրաճամեան Սմբատեանց.
 10, Թարգման՝ Տիտուլեարնի Սովետնիկ Եարուժիւն Մովսիսեան Տէր Եսայեանց.
 Իւրաքանչիւր գործազար ունի իւր առանձին գրագիրները:

Ձեկուցում ներկայացնում են

Բշ. Կառավարչական մասն, Գշ. Դատաստանական մասն, Դշ. Տնտեսական մասն, Եշ. Հաշուարարական մասն, Ուր. Ուսումնարանական մասն:

ՎԱՆՔԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ԷԶՄԵԼՄԵՆԻ

Նախանգամ Սարգիս վարդապետ Տէր Դասպարեանց
 Անդամք Գրիգոր վարդ. Տէր Ստեփաննոսեան
 Անտօն վարդ. Վարդազարեան.

ՏՊԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Նախանգամ Արիստակէս վարդ. Տէր Դաւթեան.
 Անդամք Սահակ սարկաւադ Գէորգեան.
 Եփրեմ սարկաւադ Սուքիասեան.

Հիւրընկալ՝ Գրիգորիս վարդ. Տէր Յակոբեան.
 Խմբագիր Արարատ ամսագրի Եռսիկ վարդ. Մովսիսեան.
 Տեսուչ Ճեմարանի՝ Արշակ Նահապետեան:

ԹԵՄՔ ԵՒ ԹԵՄԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՔ.

Ա. ԱՐԱՐԱՏԱՅ ԿԱՄ ԵՐԵՒԱՆԱՅ ԹԵՄ. Վիճակ Ընդհանրական Հայրապետին.

(Կենդրօն Երևան քաղաք):

Փոխանորդ Թեմակալին և Ատենապետ Կոնսիստորիայի Գէորգ եպիսկոպոս Սուրենեան:

Անդամք Կոնսիստորիայի՝ Գէորգ քհնյ. Թաղիանոսեան, Ստեփաննոս քհնյ. Տէր Գրիգորեան, և Պօղոս քհնյ. Այվազեան:

Ատենադպիր Գուրբենսկի Սեկրետար Սիմէօն Փիլիպոսեանց:

Գործաւար Գուրբենսկի Սեկրետար Յակոբ Տէր Մէլքիսեդեկեան:

Դիւանապահ Մկրտիչ Տէր Առաքելեան:

Պաշտօնակատար Թեմական Վերատեսուչի Երեւնայ և Կարսայ վիճակի Պերճ Պոօշեան:

Տեսուչ Հոգ. Թեմական Դպրանոցին Երեւնայ Սարգիս Բէկնաղարեան:

1. ՅԱՋՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԻՋԵԻԱՆԻ.

(Կենդրօն՝ Նախիջևան քաղաք)

Յաջորդ վիճակի և Նախագահ Հոգեւոր Կառավարութեան՝ Յովհաննէս Եպիսկոպոս Տէր Յարութիւնեան

Անդամք Մկրտիչ Աւագ քհնյ. Իսահակեանց, և Մկրտիչ քհնյ. Տէր Սարգսեանց:

Քարտուղար Յարութիւն Տէր Գաբրիէլեան:

2. ՅԱՋՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՍԻՆԵԱՆՑ.

(Կենդրօն՝ Տաթևու վանք):

Յաջորդ վիճակի և Նախագահ Հոգեւոր Կառավարութեան՝ Յովհաննէս վարդ. Ղալամեան:

Անդամք՝ Սիմէօն վարդ. Ղալաղարեանց, Յովաննէս քհնյ. Տէր Յակովբեանց:

Քարտուղար Աւետիս Յովհաննիսեան:

3. ՅԱՋՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԱՅ

(Կենդրօն՝ Ալէքսանդրապօլ քաղաք):

Յաջորդ վիճակի և Նախագահ Հոգեւոր Կառավարութեան՝ Սահակ վարդ. Բաղդասարեան:

Անդամք՝ Մարտիրոս քհնյ. Տէր Պօղոսեան և Վրդանէս քհնյ. Տէր Գէորգեան:

Քարտուղար Գուրբենսկի Սեկրետար Կարապետ Զանիրէզեան:

Տեսուչ Վիճակային Հոգեւոր Դպրոցի Բժիշկ Գաբրիէլ Յովհաննիսեան:

Բ. ԱՐՅԱԽՈՒ ԿԱՄ ՂԱՐԱՔԱՂՈՒ ԹԵՄ.

(Կենդրօն Շուշի):

Կառավարիչ Թեմի և Ատենապետ Կոնսիստորիայի՝ Գրիգոր Արքեպիսկոպոս Սաղինեանց:

Անդամք Կոնսիստորիայի՝ Կարապետ Աւագ քհնյ. Հախիւեանց, Սիմէօն Աւագ քհնյ. Տէր Իսրայէլեանց և Համազասպ քհնյ. Տէր Աւետիքեանց, Ատենադպիր Տիտուլեարնի Սովետնիկ Իսահակ Լազարեանց,

Կարգապահ Մատենաւար Գուրբերնսկի Սեկրետար Միրզա Տէր Սարգսեան:

Թեմական Վերատեսուչ Յովհաննէս Տէր Գրիգորեանց,

Թեմական Հոգեւոր Դպրանոցի Տեսուչ Զաւատ - Բէկ Իշխանեանց,

ՅԱԶՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՇԼՔՈՒՄ

(Կենդրօն՝ Նուխի քաղաք)

Յաջորդ վիճակի և Նախագահ Հոգեւոր Կառավարութեան Գարեգին վարդապետ Սաթուհեանց,

Անդամք Սիմէօն քհնյ. Տէր Պօղոսեանց և Մինաս քհնյ. Տէր Պօղոսեանց,

Քարտուղար Կարապետ Փիրզատեանց,

Գ. ՇԱՄԱԽԻՈՅ ԹԵՄ

(Կենդրօն՝ Շամախի քաղաք)

Կառավարիչ Թեմին և Ատենապետ Կոնսիստորիայի՝ Թադէոս Եպիսկոպոս Չիւնական:

— Անդամք. Համազասպ Վարդ. Համազասպեանց, Սարգիս Ա. քհնյ. Փիրվերտեանց և Գրիգոր քհնյ. Պետրոսեանց,

Ատենադպիր, Տիտուլեարնի Սովետնիկ Արրահամ Շահվերդեան

Թեմական Վերատեսուչի պաշտօնը կատարումէ Թեմի Կառավարիչ Թադէոս Եպիսկոպոս Չիւնական:

Գ. ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԷԹԻ ԹԵՄ.

(Կենդրօն՝ Թիֆլիս քաղաք)

Առաջնորդ Թեմին և Ատենապետ Կոնսիստորիայի՝ Արիստակէս Եպիսկոպոս Սեդրակեան:

— Անդամք. Արիստակէս Ա. քհնյ. Բէնքլեան, Կարապետ քհնյ. Տէր Սարգսեան և Թադէոս քահ. Խօջաէնամեան:

Ատենադպիր. Տիտուլեարնի Սովետնիկ Գրիգոր Նիկողայոսեան Բէկժանեանց,

Թեմական Վերատեսուչ Ղազարոս Աղայեանց

Տեսուչ Ներսիսեան Ազգ. Հոգ. Դպրան. Սողոմոն Եղիազարեան

1. ՅԱՋՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱԽԱԼԳԻԱՅԻ.

(Կենտրոն՝ Ախալցխա)

Յաջորդ վիճակի և նախագահ Հոգևոր Կառավարութեան՝ Մամբրէ Վարդապետ Սանասարեանց.

— Անդամք. Եղիա աւագ քհնյ. Համբարձումեան և Արրահամ քհնյ. Ղազարեան.

2. ՅԱՋՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԳԱՆՁԱԿՈՒ

(Կենդրոն՝ Ելիզաւետպոլ)

Յաջորդ վիճակի և նախագահ Հոգևոր Կառավարութեան՝ Անանիա Վարդ. Համադասպեան.

— Անդամք. Գրիգոր քհնյ. Թումանեանց և Գրիգոր քհնյ. Բաբաքե-
լեանց.

3. ՅԱՋՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԻՈՅ

(Կենդրոն՝ Գորի քաղաք).

Յաջորդ վիճակի և նախագահ Հոգևոր Կառավարութեան՝ Գէորգ Վարդ. Տէր Մարտիրոսեան.

— Անդամք. Գրիգոր Ա. քհնյ. Փանեանց և Յակովբ քհնյ. Գուլեանց.

Ե. ՆՈՐ — ՆԱԽԻՋԵԻԱՆԻ ԵՒ ԲԵՍՍԱՐԱԲԻՈՅ ԹԵՄ.

(Կենդրոն՝ Քիշնև).

Առաջնորդ Թեմի և Ատենապետ Կոնստանտինոս Բարխուդարեան-
կոպոս.

Անդամք. Կոնս. Բարսեղ քհնյ. Խազանճեանց և Սարգիս քհնյ. Թաթսիզեան.

Պաշտօնակատար Ատենադպրի Ստեփաննոս Բարխուդարեանց.

Թեմական տեսչի պաշտօնը կատարումէ Առաջնորդը իւր օգնականներ
ի ձեռքով, որոնք են.

Բեսարաբիայի մէջ՝ Ստեփաննոս Բարխուդարեանց.

Տաւրիկեան նահանգի մէջ՝ Օգսենտիոս քհնյ. Կոպչակեանց.

Նոր Նախիջևան քաղաքի մէջ՝ Թեմական Հոգ. Դպրանոցի Տեսչու-
թիւնը, իսկ գիւղօրէից մէջ՝ Հոգ. Կառավարութիւնը.

1. ՀՈԳԵՒՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՊԵՏԵՐՔՈՒՐԳԻ.

Անդամք. Յովհաննէս Ա. քհնյ. Պօղոսեան և Գէորգ քհնյ. Խան-
թարճեանց.

Քարտուղար Ալէքսանդր Սահառունի.

2. ՀՈԳԵՒՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄՈՍԿՎԱՅԻ.

Անդամ Յակովբ Ա. քհնյ. Սուրենեանց.

3. ՀՈԳ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ—ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ.

Անդամք. Նիկողայոս քհնյ. Սաղիմեանց, և Մարտիրոս քհնյ. Գանձապետեանց.

Քարտուղար Գէորգ քհնյ. Մուշեղեան.

Տեսուչ Թեմ. Հոգ. Դպրանոցի՝ Գալուստ Կարապետեան Չարխչեանց.

4. ՀՈԳ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻԳՈՐԻՕՊՈԼՍՈՅ.

Անդամ. Դաւիթ Ա. քահ. Շահինեանց.

Ձ. ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ԹԵՄ.

(Կենդրոն՝ Աստրախան)

Կառավարիչ Թեմի և Ատենապետ Կոնսիստորիայի՝ Սուրբաս Եպիսկոպոս Պարզեան.

Անդամ. Յովսէփ Ա. քհնյ. Բուշիաթեանց, Դաւիթ քհնյ. Դադաշեանց, Մելքիսեդեկ քհնյ. Քալանթարեան և Գարրիէլ քհնյ. Բախրեանց, Ատենադպիր Գէորգ Խալաթեան.

ՅԱՋՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՂՋԼԱՐՈՒ.

Փոխանորդ փիճակի և Նախագահ Հոգ. Կառավարութեան՝ Ազատ Վարդ. Տէր Նիկողայոսեանց.

Անդամք. Սահակ քհնյ. Պապովեանց և Խորէն քհնյ. Ղորղանեանց.

Է. ԿԱՐՍԻ ԵՒ ԲԱԹՈՒՄԻ ԹԵՄ

(Կենդրոն Կարս)

Առաջնորդ փիճակի Գրիգորիս Եպիսկոպոս Աղսանեանց, որ առաջնորդական գործերը վարում է ըստ հին սովորութեան.

ՊԱՐՍԿԱՆՆԱՅԷ

Ա. ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԹԵՄ

(Կենդրոն Ասպահանու Նոր Զուղայի Ամենափրկչի վանք)

Առաջնորդ Թեմի Գրիգորիս Արքեպիսկոպոս.

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԹԵՄ.

(Կենդրոն Դավրիժ քաղաք)

Կառավարիչ Թեմի Թադէոս Եպիսկոպոս Տէր Դանիէլեան.

Թերևս յաջողի մեզ հետեւեալ համարում՝ Տաճկահայոց վարչական հաստատութեանց և գործող անձանց ցուցակը հրատարակել:

Յուսիկ Վարդապետ.

ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ.

Հանգուցեալ Տէր Գէորգ Գ. Վեհափառ Հայրապետի մահից յետոյ Ս. Սինօղը տարւոյս Մայիս ամսին նշանակած լինելով ընտրութեան ժամանակը, դեռ անցեալ 1883 թուի Հոկտ. ամսին ծանուցագրերն ուղարկեց վիճակները յանուն վիճակաւորաց, Ռուսաստանինը, եւ Պարսկաստանինը՝ ուղղակի իսկ Տաճկաստանինը՝ Թիֆլիզու Քլիսաւոր Կառավարութեան միջոցաւ՝ Պատրիարքարանի ձեռքով:

Այդ ծանուցագրերի մէջ արգէն յիշուած է թէ վիճակները ինչպէս պէտքէ մասնակցեն ընտրութեան: Արարատի խմբագրութիւնը մինչև այսօր ոչինչ չըխօսեց մինչև որ իրան յայտնի յարակից հանգամանքները ստացան որոշ դրութիւն. մինչև որ Կ. Պօլսոյ Լիազօր Յանձնաժողովը վերջացնելով իւր պարապմունքը, իւր աշխատութեան արգիւնքը յանձնեց Ազգային երեսօթիանական ժողովի որոշմանը: Բուն վիճարանութիւններից յետոյ ինչպէս երեւում է, Երեսօթիանական ժողովը որոշել է 1866 թուի Ընտրութեան եղանակով փարուել այս անգամ ևս: Այս բանը հաւաստում է նաև Պօլսոյ Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Ներսէս Արքազան Արքեպիսկոպոսի համար 189 ի 1-ն Յունարի տարւոյս գրութիւնը, ուղղեալն յանուն Ամենապատիւ կաթողիկոսական Տեղակալ Հօր և Սինօղականաց Ս. Էջմիածնի:

Յայտնի է որ 1866 թուին Կ. Պօլսից եկած պատգամաւորները ոչ թէ Ս. Էջմիածնի ընտրութեանը մասնակցեցին, այլ յայտնեցին Ս. Էջմիածնի ընտրող ժողովին ընտրեալի անունը. իսկ Ս. Էջմիածնի ժողովը ձեռնադրութիւնը պահպանելուց յետոյ, ստորագրեց ընտրութեան թերթին: Այս ձեռք ընտրութիւնը թէև չէր կարող օրինակելի ժողով լինել, սակայն ժողովականք նկատած դատուցին ընդունել այնպիսի բանաւոր պատճառներ ունենալով, որոնք այժմ հարկ չըկայ բացատրելու, մանաւանդ որ այլ ևս ժամանակ էլ չըկար ուրիշ կերպ փարուելու: Այս բանի առաջքը առնելու համար այս անգամ Սինօղը որոշեց առանձին առանձին ծանու-